

Ријеч Пиве

Плужине, година VII, број 61/62, јул/август 2022. Бесплатан примјерак

ПИВА ДОБИЛА ХИТНУ ПОМОЋ

СТРАНЕ 4 - 5

Фото: Жељко Шапурић

Специјални додатак - Говор мржње и лажне вијести у медијима

СТРАНЕ 30 - 39

Фото: Горњи Столац

САМО ДВА ДИМА НА ГОРЊЕМ СТОЦУ

СТРАНЕ 14 - 17

ДУКАТ

СТРАНЕ 20 - 21

СВЈЕТЛОСТ НА ХОРИЗОНТУ

СТРАНЕ 18 - 19

ЋУТАЊЕ

СТРАНЕ 22 - 23

ИМПРЕСУМ

Министарство културе Црне горе у Евиденцији медија под редним бројем 778. од 7. 10. 2016. године уписало је штампани медиј „Ријеч Пиве“ чији је оснивач издавачко предузеће “Наша Пива” д.о.о.

Главни и одговорни уредник:
Радмило Тадић

Уређивачки одбор:
др Раденко Пејовић, др Златко Булић, Наташа Лучић,
Миленко Мишко Мићановић, Мироје Вуковић, Жељко Шапурић

e-mail: rijec.pive@gmail.com

УМЈЕСТО УВОДНИКА

БЕСКРАЈНИ СКЛАД С ПРИРОДОМ

На мојем 'Либерал Артс' факултету у Америци, често причамо о пропасти капиталистичког поретка и разарајућем конзумнизму који око нас оставља пластику, издувне гасове и фабрички направљену гардеробу од полиестера.

То је пошаст која је створила свакодневни живот брзим и безобзирним и која је нас је отела из природне стварности у дигиталне, бетонске и вјештачке свјетове.

Професори нас уче да не очајавамо, већ да размишљамо о новим алтернативним реалностима. Да се боримо за одрживо и еколошко постојање које би, можда, једног дана и створили.

Кад помислим на такву стварност ја мислим о Пиви и о прошлости. Мислим највише о мојој баки Јели, која у себи носи бескрајни склад са природом.

Бака је рођена 1935. у селу Борковићи. Њихово имање је било одмах покрај ријеке Комарнице. У сјећањима из дјетињства главни ликови су њена мајка и отац, три сестре и брат, високи стричеви; ријека, њиве, башта, пећине, мразови, јутарње

Пише: Асја Мијовић, студент

росе, стада, живина...

Њена сестра и она су се играле на обали Комарнице. Петра је била изузетно спретна у пецању и кад год би забацила штап у воду извукла би рибе, којих је ријека била пуна.

Тамне пећине су их чувале од Њемаца током рата.

Све што је носила, бака је плела. Каже да је знала да извезе шта год замисли без гледања. Мајка их је

научила обрасце који су преносили с кољена на кољено. Ситни конци пажљиво увезани у прелијепе чворове направљену су да се носе читав живот.

Ишле су у чарапама са подлогом од коже, све док се нису појавили гумени опанци. Тако је било најљепше опипати меку земљу под табанима.

Каже да ничег није било превише, али да су имали свега.

И данас је бака најсрећнија када је у Пиви.

Љета проводи у једноставној кући у Смријечну, са мало предмета и пуно дједових књига.

Тамо успијева да одржи њену башту чак и кад јој пријете дивље свиње, суше, град и обилне кише.

Кућу чисти сирћетом, никад хемијским средствима.

У бакиним причама и стилу живота и исконском повезаности са природом открила сам одговаре које ме моји професори подстичу да тражим. У пивским селима скривају се искуства одрживог и еколошког начина живота, који се косе са грабежљивим поретком данашњице. На нама је да их његујемо и ширимо.

СВЕЧАНА СЈЕДНИЦА

БАЈАГИЋ: ПОНАШАЛИ СМО СЕ КАО ДОБРИ ДОМАЋИНИ

Са свечане сједнице СО Плужине

ОТВОРЕНА ЈЕДИНИЦА ХИТНЕ ПОМОЋИ

Предсједник општине Плужине Мијушко Бајагић рекао је на свечаној сједници Скупштине општине поводом 4. августа Дана општине да су се у локалној управи и током протекле године понашали као добри домаћини.

У Општини смо радили у циљу општег просперитета грађана и свакодневног развоја општине. Завршена је реализација бројних пројекта из области саобраћајне, водоводне и путне инфраструктуре. У периоду између два празника Општина је по основу одржавања и асфалтирања локалних путева издвојила преко 1.600.000 еура. Извршено је превлачење асфалтног застора од моста на Буковици до моста на Врбници у дужини око шест километара. Асфалтирани су путни правци за села: Јасен, Лисину, Горњи Столац, Пољана, Брезна, Сељани и Трса у укупној дужини од девет километара - истакао је Бајагић.

Предсједник општине је такође навео да се нада да ће у сарадњи а Владом Плужине постати атрактивна локација за живот и привлачна за улагања.

Неки од пројекта у прошлој години су и реконструкција куле војводе Лазара Сочице у сарадњи с Министратвом културе која је стекла статус културног добра. Општина је поред осталаог финансирала и пројекте дигитализације биоскопа и изградњу саборног храма.

Сједница скупштине општине којом је преседавао предсједник Скупштине Петар Митрић почела је минутом ћутања и на тај начин се одала почаст свим онима који с кроз историју дали живот за овај град.

Честитке поводом дана општине упутили су и предсједник Црне Горе Мило Ђукановић, премијер Дритан Абазовић, шефица Скупштине Данијела Ђуровић, као и министар јавне управе Мараш Дукај.

Отварањем јединице хитне помоћи у Плужинама здравствени систем је још једном јасно показао бригу о здрављу грађана свих грађана Црне Горе -поручио је министар здравља Драгослав Шћекић, додајући да је „дан када Општина слави свој рођендан добра прилика да грађанима ове лијепе вароши здравствени систем честитку упути званичним отварањем јединице хитне помоћи и тиме јасно покаже бригу о вашем здрављу“.

Он је подсјетио да је након недавног отварања комплетно реновиране Хитне помоћи у Подгорици, за адаптацију нове јединице у Плужинама, уложено око 96 хиљада еура.

Одговорним пословањем менаџмента Завода за хитну медицинску помоћ, на челу са др Вуком Никовићем, значајним учешћем локалне самоуправе, али и вриједним донацијама друштвено одговорних компанија, уз подршку Министарства здравља, заокружен је пројекат комплетне модернизације и опремања ове јединице која за пивски крај и мјештане овог поднебља има непроцјењив значај - рекао је Шћекић, најављујући да ће у овом објекту радити три љекара и осам медицинских техничара.

Директор Завода за хитну медицинску помоћ, Вук Никовић, казао је да Пива први пут има јединицу хитне медицинске помоћи.

Данас се на овом мјесту налазе одговорни људи који грађанима желе да оставе нешто да памте генерације - поручио је Никовић.

Предсједник општине Плужине, Мијушко Бајагић, захвалио је Влади, ресорном Министарству и Заводу за Хитну медицинску помоћ, који су показали да ова општина није заборављена.

-Надам се да ћемо и убудуће бити добри партнери, а све интересе наших грађана - закључио је Бајагић.

Обнова храма Светог Саве

Приводе се крају радови на обнови најстаријег православног храма у Пиви, храма Светог Саве у селу Ораху.

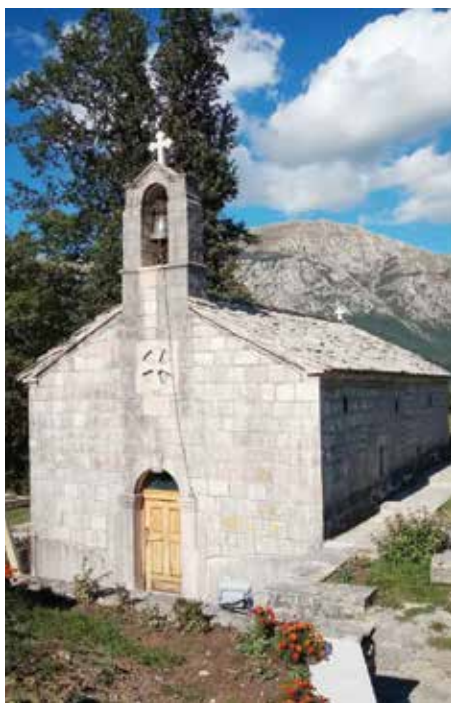
-Тачно прије 100 година овај храм је обновљен,сада послје толико времена смо у завршној фази обнове. Освештавање је планирано за 16. октобар ове године“ - казао је Саша Апрцовић.

Храм је посвећен рођењу пресвете Богородице 21. септембра. Ово је био саборни храм за Пиву, Голију, Гацко и Рудине. Тачан датум градње се не зна. Званично стоји да је грађена 200 година прије Пивског манастира. Али по предању и по ријечима професора Гавра Марковића да је старија много више од тога и да је храм грађен из времена Светог Саве. Више пута је рушен и

обнављан, у једном времену Османлијске владавине храм је затрпаван да би се сачувала од Турака.

-Храм је свједок да овај крај и читава Пива имају чврсте доказе о својој историји и старини. По предању из овог храма је узимана одежда и звонно приликом освештања Пивског манастира. Највећи дио у обнови храма је завршен изузев фрескописања. У име црквеног одбора се свима захваљујем који су помогли да ово свето мјесто добије изглед какав заслужује, не желећи никог да издвајамо позивамо све добре људе 16. октобра да увеличамо овај посебан догађај за нас, а свакако и за цијелу Пиву и шире - казао је Априцковић.

Богат „улов“ камера-замки

Камере-замке које се последњих година користе на простору Парка природе Пива, и које су скривене далеко од очију јавности, свако мало нам доносе бројне и прелијепе фотографије „становника“ великих шумских просторастава по којима се оне несметано крећу.

Оне су набављене преко два пројекта које је Парк успјешно реализовао са својим партнерима у претходном периоду – у првом случају са Центром за заштиту и проучавање птица (ЦЗИП).

Подгорице кроз пројекат „Bear in mind“ (овим путем је добијено пет камера), а у другом случају преко пројекта Туризам, Адреналин и Рафтинг Авантура (ТАРА), који је општина Плужине претходне године успјешно реализовала са општином Фоча, а на којем је Парк био партнер. Овај пројекат је финансирала ЕУ, и набављено је 20 камера-замки.

Циљ постављања ових камера на цијелом простору Парка је праћење бројности и стања дивљих животиња (медвједа, вукова, дивљих свиња, срна, дивокоза, зечева, тетријеба и бројних других дивљих животиња) које обитавају на овим просторима. Такође се путем њих прати и евентуални недозвољени лов ових животиња, али на сву срећу до сада нијесмо успјели то да идентификујемо.

Петар ЂЕЛАСАН

Публика уживала у бројним концертима

БОГАТО КУЛТУРНО И ТУРИСТИЧКО ЛЬЕТО

Све више гостију ужива у Пиви

Још једно богато туристичко и културно љето је за нама. Према прелиминарним подацима, забиљежен је знатан раст туриста у односу на прошлу годину, а гостију је било са свих меридијана.

Како је раније изјавио директор Парка природе „Пива“ Слободан Делић, сезона у зависности од временских рилика почиње од априла, а у Пиви данас имамо око 1.500 приватних лежаја и све више етно села.

Он је подсетио да је у Пиви 2003. године било регистровано само тридесетак лежајева у хотелу „Пива“

Са пјесничких сусрета

који сада не ради.

Делић очекује добру постсезону и казао је да је туристичка понуда у Пиви богата, те да туристи могу уживати у планинарењу, вожњи кајаком или чамцем, купањем, посмарању животиња, јахању...

Током љета одржано је низ музичких манифестација, а поред осталог наступили су Ален Исламовић, Неверне бебе, Црвена јабука...

Пјесничка ријеч на извору Пиве, најстарија књижевна манифестација у Црној Гори коју у континуитету већ 51. годину организује плужински Центар за културу у сарадњи са Општином Плужине, одржана је 22. и 23. јула. Током дводневног митинга поезије наступили су бројни познати пјесници из Црне Горе и региона.

На сусретима су представљене нове књиге и отоврена је изложба скулптура и графика Крста Андријашевића.

Током вечери завичајних стваралаца, представљене су нове књиге аутора из Пиве, а уприличена су и сјећања на књижевнике Слободана Вучинића, Милована Витезовића и Стевана Тонтића. Другог дана сусрета, поред осталог, одржан је симпозијумом критике књижевног дјела Будимира Дубака.

Додјела награда „Бранко Бане Благојевић,,

Предсједник Општине МИјушко Бајагић уручио је награду „Бранко Бане Благојевић“ Вуку Бајагићу, ђаку генерације Гимназије и Ковиљки Лучић, ђаку генерације у основном образовању у Плужинама за школску 2021/2022 годину. Награда се састоји од дипломе и новчаног износа од 350 € за ђаку генерације у основном образовању и 600 € за ђаку генерације у Гимназији.

Награда носи име Бранка Бана Благојевића, изненада преминулог у 20. години живота, ђаку генерације Основне школе у Плужинама, ученика I и II разреда Гимназије у Плужинама, учесника републичких и савезних такмичења, ученика III и IV разреда гимназије у Италији на United Word College of Adriatic, као изабраног представника Црне Горе, бриљантног студента грађевине и архитектуре на Bucknell универзитету у САД.

Награде најбољим ђацима и студентима

Предсједник Општине Мијушко Бајагић додијелио је награде носиоцима дипломе Луче за основно и средње образовање, као и најбољим студентима, са просјеком 9. 5 и више. Награђени ученици за основно образовање су: Маја Огњеновић и Ковиљка Лучић, за средње образовање: Вук Бајагић, Роса Ђаласан и Алекса Кекић, док су студенти с просјеком 9. 5 и више који су добили награде: Љиљана Богдановић, Маја Аџић и Слађана Гutowић.

Митрић ђацима уручио торбе

Образовни центар

Предсједник Скупштине Петар Митрић посетио је ЈУ Образовни центар у Плужинама и ученицима првог разреда основне школе уручио ђачке торбе.

Предсједник Скупштине је одао признање свим просвјетним радницима који су посвећено радили и спроводили наставни план и програм у отежаним условима изазваним пандемијом корона вируса.

Свим ученицима, родитељима и наставном особљу пожелио је успјешну школску 2022./2023. годину.

Општина Плужине од 2006. године поклања ђачке торбе ученицима првог разреда. У почетку су то биле ђачке торбе и уџбеници за први разред, касније су се уџбеници поклањали и свим ученицима основних школа на територији Општине, док Влада Црне Горе није почела да набавља уџбенике за основну школу.

Овим Општина Плужине показује одговоран однос према онима који су за нас најзначајнији, а то су дјеца, јер је улагање у дјецу, у школовање и образовање најбоље улагање.

Сусрет братства Бајовић на Безују

На Безују је 13. августа одржан породични скуп Бајовића, шести по реду. Скуп је окупио братственике из Безуја, Лукова, Плеваља и Билеће. На скупу су присуствовали представници породица из Безуја. Хљебом и сољу послужени су сви учесници скупа.

Био је предвиђен културно – умјетнички програм, као и да народни гуслар Здравко Кнежевић промовише гусларску пјесму о Завиши Бајовић, коју је написао писац и историчар Милош Кецојевић, али тај дио програма није одржан због трагичног догађаја на Цетињу. Минутом ћутања одата је пошта жртвама тог страшног чина.

Поезију Спасоја и Батрића Бајовић посвећену скупу говорили су Данило и Илија. Трпезу под шатором на ливади освештао је пивски парох Лука Цицмил. Храну и пиће служило је особље туристичко – угоститељске агенције Таша из Плеваља. Медијатор програма је био Добрислав Бајовић, а присутне је поздравио предсједник организационог одбора сусрета Спасоје Бајовић.

Власник компаније Оков Гојко Бајовић, поклонио је свим учесницима скупа по мајицу са симболичним породичним ознакама.

Дружење је протекло у ведром, пријатном расположењу.

Скуп Цицмила на Шћепан Пољу

Пети скуп братства Цицмила одржан је 6. августа на Шћепан Пољу. Ранији скупови одржани су на Стоцу 1988. и 1995, у Шарићима 2016. и на Пишчу 2018. Домаћини нскупа били су потомци Радована Тодоровог Цицмила (1872) који се са Стоца преселио у Бријег 1890. а потом на Крушево и Чокову Луку (Шћепан Поље).

Према ријечима Влада Николиног Цицмила, скупу су присуствовали чланови братства из Црне Горе, Србије и из Италије.

Скуп на Шћепан Пољу имао је 221-ог учесника.

-Цицмили живе на свим континентима и сада има око 325 породица. Колијевка свих Цицмила је Столац . казао је Вlado, додајући да је припремљена радна верзија родослова Цицмила која садржи око 3.000 имена, а у њој је обухваћена и родбина по женској линији.

Гојко и Софија Гогих

**БРАЋА ГОГИЋ НА РОДИТЕЉСКОМ ОГЊИШТУ
У ЈЕДНОМ ОД НАЈЉЕПШИХ ПИВСКИХ СЕЛА**

Само два дима на Горњем Стоцу

У једном од најљепших пивских села – Горњем Стоцу само два дима виојоре се зими из кућа браће Гогиха и Зорана Цицмила. И љети није много другачије, Столац дијели судбину наших бројних села која имају све мање становника, а браћа Гогихи судби-

ну пивских нежења – момака који су већ у шестој или седмој деценији живота, а нијесу засновали породице.

У кући Радована и Раденка Гогиха осјећамо се пријатно, а домаћини расположени да разговарамо о свему, а највише о њиховом родном

Стоцу. Њихов отац покојни Гојко, учесник НОР-а, доселио је шездесетих година прошлог вијека из Рудница на Столац, гдје се оженио Софијом Цицмил са којом је изродио осморо дјеце, од којих је данас шесторо живо. Раденко се радо сјећа дјетињства и одрастања у бројној

породици, чобанства, школских дана. Прича да је много научио од ујака Симеуна Цицмила (1919-1985), који је био „жива енциклопедија“.

- Причао ми је Симеун бројна предања, а посебно ми је остало сјећање на причу о турској Кулетици изнад Папратишта. Кулетина је саграђена 1857. године, а зидао је прајед наше мајке Милутин Цицмил. Он је био врстан мајстор и Турци су му плаћали дневнице. Према Симеуновом казивању, Турци су се коректно односили према становницима Стоца у којем су тада живјели само Цицмили. Турци су караулу Кулетину напустили 1887. године, а Цицмили им нијесу одузимали оружје, јер за те три деце-

није њиховог бивствовања у Стоцу није било већих инцидената – прича Раденко.

- Према његовим ријечима, У Столац су доста касније доселили Павићи, Радојичићи и Гогићи, а данас се породице које стално живе у Доњем и Горњем Стоцу могу пребројити на прсте једне руке, а према подацима из 1912. године Столац је имао 145 житеља...

И Радован и Раденко стекли су минималне пензије посредством Завода за запошљавање, јер су имали по тридесетак година Радног стажа. Радован је промијенио бројне фирме, а и Раденко је радио у Сарајеву и Подгорици. Он каже да га је у Сарајеву затекао рат, али да не

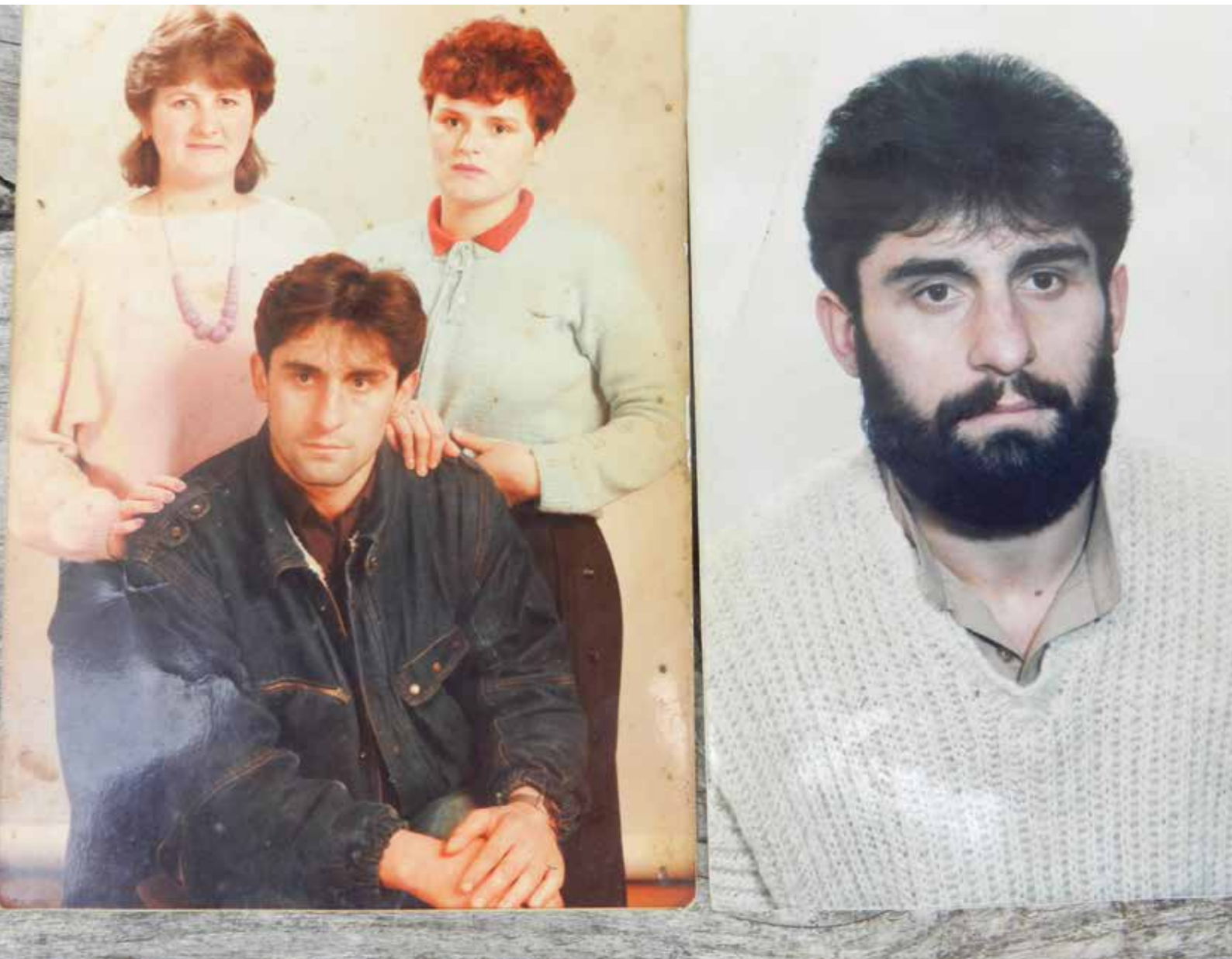
жели да прича о томе.

Изнио сам живу главу и само двије фотографије које ми буде успомене на Сарајево- каже Раденко.

Браћа Гогићи не могу живјети од малих пензија, али одржавају имање, држе нешто стоке, имају башту и раде колико могу да би обезбиједили услов за живот.

Раденко радо прича о дјетињству, када је чувао стадо од око стотину оваца по столачким ливадама и шумама и каже да је још као мали био веома заинтересован за топониме Стоца и околних атара.

-Записао сам више од 200 топонима и мисим да би било занимљиво објавити књигу о томе. Ево да поменем само неке: Ковраг, Вијенце,

Раденкове једине успомене из Сарајева

Радован је врсни гуслар

Бреза, Укљенов лаз, Орлов крш, Царева врата, Пеј, Шокца, Стајишта, Крагујев до, Срнећи до, Удљикова продо, Каламбара... Мислим да би добро било објавити књигу тих топонима, јер их данас млађи људи не знају и јер би то била солидна основа будућим научницима за истраживања о историји Пиве и Стоца- рекао је Раденко.

Оба Гогића кажу да су захвални прдсједнику Општине Мијушку Бајагићу јер се од прољећа на Горњи Столац долази асфалтним путем. Изграђен је и водовод до мјеста гдје је почела градња сеоске цркве...

Одлазимо из куће Гогића вијугавим уским путем са којег пуца поглед на велики дио Пиве са надом да ће вакаат скоро пустих села једном проћи, јер то њихова љепота заслужује...

Р.Т.

ГРОМ

Радован и Раденко су преживјели праву драму 23. августа када је гром ударио у њихову кућу.

-Помагали смо комшији и рођаку Зорану Цицимилу да утовари дрва и потом смо срећом отишли кући, која би сигурно изгорјела да се нијесмо вратили. Видјели смо јаку свјетлост, потом чули снажан прасак. Од раста напона запалила се табла са осигирачима и кренула је ватра. Гасили смо је водом и ко зна колико канта од јупола пуних воде смо просули на ватру да би спасили кућу од пожара. Успјели смо да спријечимо ширење ватре и да је потпуно угасимо, али смо остали без струје - прича Радован, додајући да им је брзо у помоћ прискочио мајстор Здравко Тадић.

-Здравко је брзо дошао, видио шта се догодило и потом пошао у Плужине гдје је купио сав неопходни материјал. Радио је до пет сати ујутру, а ми смо помагали и потом је засјало свијетло - рекао је Радован.

Он каже да громови често ударају на појединим локацијама у Стоцу и додаје да је једном страдало стадо оваца.

-Постоје мјеста које привлаче гром и потребно их је заобилазити, али нама се раније није десило да муња удари у кућу и направи штету - рекао је Радован.

Радован и Раденко Гогић

Свјетлост на хоризонту

Пише: Павле Пајо ГЛОМАЗИЋ

Да се на хоризонту тог августа 1970. није појавила југословенска књижевна манифестација „Пјесничка ријеч на извору Пиве“ са свом својом величанственом свјетлошћу, сигурно да би итекако била осиромашена пјесничка баштина на овим просторима. Како која година пролази све више зрачи тај бајковити август љета господњег 1970. Сјећам се, била је то ноћ са богове, публике никад више, негдје око 2-3 хиљаде. Као да се цијела Пива слила на ливаде око Пивског ока. А што је најважније, разнолика публика од чобаница, радника, па до доктора наука. Да би се створили услови за несметано одржавање пјесничких сусрета, а требало је уредити простор око извора, направити бину и стазе око мјеста одржавања сусрета, то су помогли и урадили за 2-3 дана студенти из Плужина и Пиве: Блажо и Спасоје Благојевић, Зеле и Миро Цицмил, Павле и Мигло Гломазић, Добрило Павић, Мијо Бошњак и други. Све је било спремно

те вечери, а бину су излазили бард београдског пјесништва Брана Петровић, цар новосадских кафана Мирослав Антић, затим Јеврем Брковић, Вукман Оташевић, Коста Радовић, Добрица Ерић, Весна Парун, Душан Говедарица, Миро Краљачић и много други.

До дуго у ноћ кањоном су одјекивали стихови „не на танак лед“, затим „волио сам Стану“. Након сусрета у порти Пивског манастира приређена је свечана вечера за пјеснике и госте међу којима су били Вељко и Хајка Милатовић.

На сљедећим хоризонтима појавили су се многи познати пјесници, међу којима и Десанка Максимовић, са којом је дружење одржано у порти Пивског манастира, а чије су стихове говорили млади рецитатори из Плужина.

Ове године опет на хоризонту нови сусрети, осиромашени за природни амбијент јер Пиве и извора више нема, али са тенденцијом успјешности и свијетле традиције.

Пјесничка ријеч на извору Пиве некада

Пише: Милош КЕЦОЈЕВИЋ

Упекло августовско сунце око Пантелијевадне, оморина и суша не да изаћи из куће. Посна и жедна земља испуцала, а ливаде се претвориле у прљаге. Лишће пожућело и увело, а из камена исијава топлина и све пржи око себе. Извори песухли. Стока жедна па је стоји рика, а небо попало неко сивило. Из трошних кућа испада креч и пржина и пријети да ће се обурдати зид. Сламени кровови лако запаљиви, а воде ни за пиће, а камоли за гасити. Њиве посушене, сијено не родило а ближи се јесен па онда дуга и сњегопадна зима.

"Како у зиму ући и из ње и заћи жив?" - заокупљаше то питање Стевана.

Стеван бијаше момак тек стасао у пуној снази. Отац му рано преминуо а мајка га мукотрпно подизала уз још пет брата и четири сестре. Бројна породица на имању омалом и посном, а стоке још мање. Сви су поодрасли и за рада, али шта радити и како стоке набавити. Сиротиња тешка на голом кршу.

Тих дана се увелико момци припремали да иду у печалбу. У рудницима у Аљаску су оберучке примали здраве и јаке мушкарце, а највише су се радовали кад би из наших крајева дошли. Суров живот и немаштина људе окамене и направе од њих горштаке. Долазили су гласи да су многи и страдали у јами. Доста би их долазило изломљено, а они који су дошли читави доносили би доста пара, па би им се иметак брзо проширио и породица живнула. Ријет-

ки су били ти који су имали среће да се здраво врате.

Многи су жељели ићи у печалбу, али карта до Аљаске је била дукат. Врло је тешко било снаћи паре за пут. Ко би снашао паре ишао би пјешке до луке у Зеленику, а онда одатле вапором преко океана. Тешко је било снаћи се, али су се на разне начине момци сналазили. Ко је имао добру њиву дао би је за дукат. Или стоку, а поготово су коњи јајићаци били тражени.

"Шта да јадам? Кад немам ни земље ни њиве, ни стоке ни коња..." - болно сасу Стеван себи у прси.

Данима је сједио на главицу више куће и размишљао, а августовско Сунце пржи и оставља пустош.

Ближила се и Велика Госпојина, а у селу код цркве и вашар. Скупиће се

И Стеван испред цркве. Једини невесео. Чека да дође његов ред да се причести и да цјелива Богородицу и Часни крст. Кад дође и његов ред, приђе пољубивши попу руку па крст, а онда се сагну да прими свето причешће. Кад и то обави приђе икони и угледа на њу дукат. Очи му се раширише и упријеше у његов златни сјај. Гледа Стеван у њега, а њега гледа Богородица. Обли га зној, узавре крв у њему. Тутњи и кува све у Стевану. Тај дукат је спас и њему и његовим укућанима. То му је карта за рудник, за бољу будућност... Узаврео сав а сјај дуката му ударио у очи. Почеше и руке да се тресу, а ноге задрхтале. Не прекрстивши се једва се сагну и пољуби икону, а онда ни сам не зна како преко врата цркве излеће у масу. Нико тај његов немир

ДУКАТ

момци и ђевојке и старо ће све доћи. Доћи ће и Стеван, невољно, али се мора ићи. Разлог је био и то што је у сеоску цркву од стране владике постављен да чинодејствује и млади поп Гаврило.

Дан пред саму Госпојину почеше да се гомилају облаци. Згусну се небо, а тама попаде. Вјетар захутао и њише трске и пожутјело лишће. Поче да ромиња киша. Крупне капи све јаче и јаче док поче плусак. Све се обрадовало киши. Преображење бјеше прошло па се преобрази и гора и вода и љето утули жаруљу и освјежи. Читави дан и до касно у ноћ падала је јака киша. Велика Госпојина освану сунчана.

Код цркве се поче рано скупљати народ. Поп Гаврило богослужи. Кренуо сваки берићет са новим попом. Дуго жељена киша паде, пропјеваше птице и природа оживље. Тежаци савијене главе уздигоше благосиљајући и благодарјећи Пресветој Богородици.

није ни примјетио. Уз црквену камену ограду се узаслонио и дахће. Срце му не куца него скаче, а крупне му се груди надимају. Бијаше сав знојав, а на леђа му се између плећи направила пјена. Дуго је сједио уз ограду док се омладина веселила и играла. Ту га и ноћ затече. Устаде и крену кући. На пропланку повише куће дуго је стајао и гледао окућницу. Најзад ману руком и дугачким кораком замче колским путем из села.

Од тога Великогоспојинског сабора прође доста времена. Четврт вијека минуло. Све исто. Село, немаштина, врућине, суше... Све је исто само Стевана нема.

Од те ноћи нико о њему није знао ништа. Као да је у земљу пропао. Нико ништа није онај дан у цркви ни видио ни примјетио. Кад га до зоре није било узбуну му мајка село које се даде у потрагу за њим. Претраживали су шуме, чатрње, шкрипе и јаме. По шумама и планини тражили, али ништа. Долазили су гласи да

је виђен и будили наду у црној мајци која је за њим носила црнину. Никад је скинула није, а како су године одмицале све више је туговала за њим.

Једнога дана дотрча човјек до пред кућу Стеванову гласно дозивајући Јаницу његову мајку уз весело кликтање-"Муштулук стрина! Ево те Сунце огријало, ено ти Стевана."

Старачко лице озари ведрина и невјерица али изађе испред куће. Угледа човјека са шеширом, модерно одјевеног. Препозна сина. Јурнуше сузе радоснице па полеће раширених рука у загрљај сину. Дуго су стајали загрљени. А онда сви укућани док се испиташе баба Јаница сазва село, пуцајући из цефердара. Какво је то славље било и каква радост. И поп Гаврило дође.

Кад се све разишло, а остали Јаница и Стеван сами, упита га:

"Мој синко ће би толико времена? Мајка те ожалила давно и за тобом живим црнину носила."

"У Аљаску мајко. У рудник проведох двадесет и пет љета. Одох онај дан по вашару о Госпојинудне. Сјутра је Пантелијев дан и сабор код цркве. Све ћу вам рећи шта би и како."

Освану. Стеван уранио и код цркве чека да поп Гаврило стигне. Сво се село скупило и околна села. Свак жели да види Стевана. Они старији који су га знали да виде како изгледа, а они млађи радознали да чују ће је био. Стеван стоји на врата богомоље и пуну Црногорску капу држи дуката. Увршита капа златника сви-

ма упада у очи. Нико ништа јасно није. Кад поп отвори цркву, уђоше њих двојица, а онда остали. Напуни се пуна црква народа, а Стеван пружи ону капу попу Гаврилу и рече:

„Онај дан на Велику Госпојину кад се сагех да пољубим икону устима узех дукат и са њим платих карту за Аљаску. Заклех се Богу и Богородици да ћу вратити пуну капу кад се вратим. Ево оче дукати. Богомајка ме чува и даде ми те зарадих силне паре."

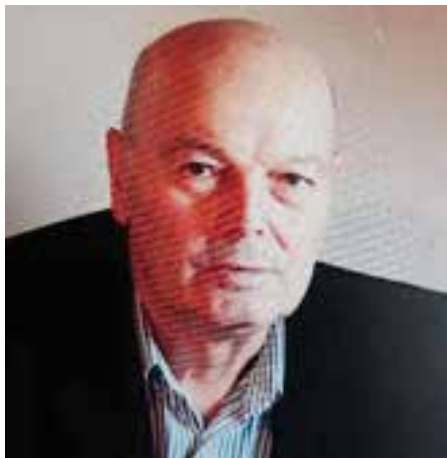
Пружи Стеван дукате попу па се прекрсти и пољуби Богородицу, гласно говорећи:

"Пресвета Богородице, мајко божја, помилуј ме грешног и како рекох тако и учињех. Ти ме сачува у туђини и спаси, слава ти вјековима!"

Ћутање

Невријеме које смо очекивали натјерало нас је у једну од пећина. Шћућурили смо се у хладној пећини и чекамо. Чекамо да се нешто деси, шта не знамо, али знамо да се нешта велико спрема. Једино засигурно знамо да сад чекамо да престане киша, која је почела да пада као из кабла. Умјесто капи кише види се водени застор, огромни небески водопад, пљушти на све стране. Обилна вода просто односи земљу са стрмине испред пећине и иза себе оставља огољено камење боје костију које су дуго биле под земљом. Ни о чему другом не мислимо сем о киши, о провали облака. Као да смо неки жири који ће да оцијени је ли ово до сада највећа виђена киша. Ми смо, значи, кишни жири. Засигурно, сложићемо се да је ово киша побједница, однијеће прво мјесто, а и доста одрона направити и усјеве потопити. Није ово киша која помаже, но одмогница, непогода.

Пише: Радомир Бајо ЈОЈИЋ

Оваквој каква је нико се не радује. Сва ће трава и жита излећи. Полози су мука за сељака.

Ћутимо. Киша пада. Иста размишљања и надања, надања у крај. Киша и даље само пада, пада, а ми ћутимо, ћутимо. Вријеме као да је стало. Да ли док киша пада вријеме пролази?

То нијесмо сигурни, сем да киша и даље пада ли пада. Нико не проговара. Чини ми се да просто гласно ћутимо. Све мислимо - престаће. Црно ти престајање, она још више пљушти. Изгледа да је бог предузео да испразни сва мора овога свијета, па их баш овдје празни у његовом Богодолу. Сви смо избегли и само гледамо у кишни застор, а оно само лије, пљушти.

Ћутање нам је једина одбрана од овога небеског усуда. Киша или нешто друго, просто нас је обезнанило. Иако склоњени и суви у пећини, осјећамо се покисли до коже, просто се тресемо од неке хладноће и влаге која нам улази у кости, у душу. Но киша не хаје за наша осјећања, она само пада, пада, пада. Заузврат ми ћутимо, ћутимо, ћутимо. Шта ли ће дуже трајати, падање или ћутање? Не знамо за кишу, али знамо да се нама коначно језик завезо, а није било договора о завјери о ћутању.

Камени скелет испред пећине се проширује и подсјећа на огромну гробницу диносауруса. Вододерине прелазе у потоке, који почињу да оргају и хуче низ влаке и урвине у манитом Богодолу. Загрми. Стресосе се стијене као да ће се све соргати у провалију. Муње испараше небо, боље речено - ову водену масу. Усковитла се нека чудна енергија. Поново грмљавина, тутањ и одзвањање у Богодолу, бездану обгрљеном високим стијенама са три стране, само са остављеним отвором према Семунци, као за могућу одступницу. Кукавна ти је та одступница и могућност кад не можеш да је користиш. Кад би смо крочили из пећине, чини нам се да би нас ово невријеме смогло, однијело доље негдје на дно у неку урвину у невидбог. Пршти на све стране. Мало нам била оваква и оволика киша но се сада умијешале муње и громови и утркују се да невријеме буде што веће.

Грмљавина не престаје, но само орга. Још претходни тресак не престане, сложи други, па трећи, па не знаш више или почиње или само траје. Само се по млазевима кише која почиње да се повија час на једну час на другу страну примјећује да се дешавају нови удари који ремете редовно млазање кише.

Почеше још учесталије да се одвајају експлозије праћене свјетлицом, тим највећим блицом на свијету, као да Бог хоће да добро види шта се то дешава у његовом Богодолу. Ми не проговарамо, немамо кад, не можемо да стигнемо од ужасног невремена и таквих промјена које се одвијају једна иза друге невјероватном брзином. Однекуд издалека чује се нека огромна хука која, има се осјећај, постаје све ближа. И не покушавамо да утврдимо шта се дешава. Слутимо а не знамо.

Засу са свих страна. Поче да лупа и удара по камењару и по земљи

коју још није однијела бујица. Поче град још жешће него кад је киша почињала. Зрна града ударају у тле и одскачу и за тили час направише сметове. Зрно града које удари у камен просто се распрсне. Сњијегне петарде праште и гомилају се заједно са куглицама у ледене наносе. Док зрна града лете кроз ваздух, просто звижде, фијучу и падом на земљу убијају све што је живо. Хоће ли ово престати? Нема одговора. Траје ово зло и временска невоља, од нас не зависи. Од кога ли зависи? Које то силе и моћи одједном могу сасути оволико кише, па онда града, тек колико грмљавине и свјетлице. Као да су се све свјетске ватре сасуле на нас на Богодо. Је ли му име због тога дато да се ту Бог, кад се разбјесни, испразни и испољи сав свој бијес? Шта је да је, ово је прави усуд времена и невремена и свега што се могло сручити у Богодо.

Ми и даље ћутимо.

Богдан се опоравио, али не наступа на европском првенству

Богдан Богдановић успјешно се опоравио од повреде коју је задобио крајем прошле сезоне у плеј офу. Наиме Богдановић је оперисан у јуну и сад се врати тренажном процесу.

Амерички ЦБС јавља „да је Богдановић наставио трчањем, скок тренингом и вјежбама снаге“. Сајт ЦБС-а такође наводи „да је Богдан оперисао кољено због упале коју је вукао од априла прошле године“.

Управо због тога Богдановић није одиграо задња два меча плеј офа у априлу ове године, када је његова Атланта поражена од Мајми Хита. Иза Богдановића је још једна солидна сезона у којој је пројечно постигао 15.1 поен, 4 скока, 3.1 асистенцију и једну украдену лопту у 29.3 минута колико је просјечно одиграо по утакмици.

Спекулисало се овог лета и да ли ће српски бек играти на Европ-

ском првенству за репрезентацију Србије, али се управо због повреде није нашао на списку селектора Светислава Пешића. Првенство почиње 1. септембра и играће се у Њемачкој, Грузији, Чешкој и Италији. Додатни разлог, због којег Богдановић највјероватније неће играти је чињеница да Атланта Хокси желе да га сачувају за почетак сезоне НБА лиге који је заказан за средину октобра.

Завичајне капи Милана Аџића

Милан Аџић рођен је на Брљеву, од оца Радоја и мајке Милене, родом Комненић.
Поезију је почео писати још у основној школи, а више пјесама је временом и објавио. Завршио је Школу ученика у привреди, а потом студирао књижевност у Никшићу на Вишој педагошкој академији. Учествовао је на промоцијама и на књижевним вечерима. Прва књига „Птица низводна“ је публикована у Подгорици 2018. године у издању „Медеола“. Друга збирка штампана је 2020. Такође у Подгорици. Већина пјесама у њој посвећена је, као и у претходној, родној Пиви. Зато није чудно што је њен наслов „Завичајне капи“. Живи и ради у Подгорици.

РИЈЕЧ О ВРЕМЕНУ

Ако ти вријеме
пролази споро
то је заборав,
а ако га запишеш
то је памћење.

Не узимај некоме
вријеме
већ своје
некоме дај
блиски поклон да буде

Била су и зла
и пасја времена,
за неког,
била и срећна,
а враг ће знати
каква долазе
и да ли су на списку
Створитеља свега

ЈЕСЕН

Када присоје
обоји љубичасто ситање
мјерим га погледом и записујем
величанствену слику
рађања новог дана

Како је дан
обојен умирањем
док предвечерје
са заласком сунца
запали планину

Сељак је негдје
на крају њиве
стрпао јесен у врећу
и кренуо кући
заврнутих рукава
са погледом у небо
испуњен срећом
и умором

ИДИЛА

На старом ражишту
трули древно рало
док стаје провирују
чекајући млаћевину

Помавило се прољеће
на поткуњици,
да је воли
нико не диже прсте
траве се крсте
без стопе на рамену

Плотови се клањају
свему што виде
и упозоравају траве
да се узалудно крсте

ВИДОЈЕ ЖАРКОВИЋ, СТАЗАМА СЛОБОДЕ 1941-1945 (3)

Видоје Жарковић (1927 – 2000.) као петнаестогодишњак прикључио се партизанима и равноправно са осталим борцима учествовао у бројним бвитама широм Југославије.

Након Другог свјетског рата био је на разним војним дужностима у Југословенској морнарици до 1965. године. Образовао се на Војној поморској академији и Високој школи политичких наука. Обављао је низ најважнијих партијских и државничких функција у Црној Гори и Југославији (предсједник Извршног вијећа Републике Црне Горе 1967-1969, предсједник Народне скупштине Црне Горе 1969-1974, члан предсједништва СФРЈ, предсједник ЦК СК ЦГ...)

У књизи „Стазама слободе“ (Побједа/Историјски институт Црне Горе – 2005) објављена су његова детаљна сјећања о Другом свјетском рату и бројним биткама у којима је Жарковић учествовао. У неколико наставака објавићемо нека поглавља из тог изузетног дјела.

ЧОЈСТВО И ЈУНАШТВО ЦРНОГОРСКИХ ПАРТИЗАНА У БОСНИ

Тако промрзли и неиспавани спустили смо се у села између Трескавице и Бјелашнице – Думовиће, Ледиће, Дејчиће...

Наишли смо на слаб отпор муслиманске милиције. У тим селима смо, први пут послје три мјесеца, добили прави оброк: по килограм хљеба

и толико меса. Гладним и жељним очима гледао сам толики хљеб у руци као највећу драгоценост пошто поодавно хљеба нијесмо имали.

Попели смо се на прелијепи и густом шумом окићени Игман. Изнад нас су врхови Бјелашнице, а са друге, источне стране се види Сарајево.

Ту смо се срели са партизанима из Калиновачког одреда.

Одатле је ударна група, подијељена у двије групе: сјеверну (1. пролетерска и 3. санџачка бигада) и сјеверну (2. и 4. пролетерска бригада), кренула у велику акцију. Напала је све жељезничке станице од Хаџића до Коњица, онеспособила пругу Сарајево – Мостар на дужини од 70 км и разорила 11 жељезничких станица.

Наша бригада је добила задатак да заузме Хаџиће, а наш батаљон је био на обезбјеђењу из правца Сарајева. У борби за Хаџиће погинуло је шест другова из наше бригаде, а један је рањен.

Наставили смо марш у правцу Крешева, кога је наша бригада заузела, и водили борбе на комуникацији Крешево – Кисељак, па затим преко Зеца – планине и планине Вранице. Ноћу између 11. и 12. јула спустили смо се у горњи дио питоме долине ријеке Врбас, ослободили Горњи Вакуф и упутили се пут Бугојна.

Истовремено су јединице 1. и 3. пролетерске бригаде ослободиле Прозор и Шћит, а недуго затим и Шујицу, Дивно и Ливно.

Тако су се крајем јула 1942. године пролетерске бригаде повезале са партизанским снагама у Босанској Крајини и Далмацији. Створена је велика слободна територија на простору између Уне, Сане, Јајца, Кључа, Мркоњић Града, Бугојна, Раме и Динаре.

На једном од тих маршева у правцу Крешева, преко неких шумовитих брежуљака, нас тројица смо били у тзв. „деснокрилној патроли побочници“. Крећући се стотинак метара са стране колоне обезбјеђивали смо десни бок нашег батаљона.

Верући се тако кроз шипражје налетјели смо на једног старца са фесом на глави и са троје његове унучади – дјеце испод десет година старости. Били су шћућурени у једном грму, далеко од стазе, вјерујући да су на сигурном мјесту. Кад ето, на њихово запрепашчење, право на њих набаса наша патрола „побочница“.

Старац је имао преко осамдесет година. Држао је испод пазуха ве-

Споменик Видоју Жарковићу

лики кукурузни хљеб – то је све што је успио да понесе из куће када се кроз његово село пронио глас да иде нека војска и када су се сви дали у бјекство куд који. Под утицајем пропаганде, а и свога дотадашњег несрећног искуства, сељаци из муслиманских села бјежали су далеко од стаза којима су се кретале наше колоне у том централном дијелу Босне.

Никада нећу заборавити страх и запрепаштење који су се читали из старчевих очију када нас је угледао пред собом. Клекно је, и кроз сузе – дрхтећи од страха – понудио нам хљеб који је држао. Заклео нас је Алахом да му не убијамо уничиће. А дјечица су се била збила уз свога несрећнога дједа и сама дрхтећи од страха.

Пришли смо му, подгили га, вратили му хљеб и рекли да смо ми црногорски партизани – војска која не убија старце и дјецу и која не пали куће. Да смо војска која се бори за слободу и бољи живот свих – и Црногораца, и Срба, и Муслима-

на, и Хрвата... Рекли смо му да иде слободно кући, а да хљеб сачува за дјецу. Један од нас му је дао да запали цигар дувана.

Старац је тек тада бризнуо у грозан плач, говорећи у грчу: “ Је ли могуће, дјецо, да постоји нека војска која не убија и не пали нас несрећне Босанце? Нека бог поживи ту војску и вас браћо Црногорци!”

Касније, ратујући дуже по Босни, нагледао сам се доста попаљених села и покланих породица, укључујући и тек рођене бебе, Усташе су палиле и клале по српским селима, а четници по услиманским и хрватским.

Тек тада сам разумио онај ужасни страх у очима старца кога смо срели, сакривеног у грму, са својим уничићима. Гледајући све то питао сам се да ли ћемо икада успјети, уз све наше напоре, да створимо услове да ови несрећни људи, послије свих ових стравичних искустава, живе заједно у миру и слози, без обзира које су вјере и нације?

Али касније сам се увјерио да се

Игман

Партизани у источној Босни 1943.

сви Црногорци који су током овог рата долазили у Босну нијесу понашали као браћа и да неке од њих Босанци – нарочито Муслимани и Хрвати – нијесу дочекивали са радошћу и захвалношћу, као што је нас испратио овај старац Јер, у Босну су долазиле двије врсте Црногораца: црногорски партизани и црногорски четници.

И једни и други су носили капе црногорске и иста одјела, пјевали исте црногорске пјесме, нарочито ону „Ој свјетла мајска зоро...“, цитирали Његоша... Али су по свему другом они били два различита свијета!

Црногорски партизани су штирили нејач не гледајући које је она националности и вјере. Они нијесу палили куће, нијесу пљачкали. Окупљали су око себе становнике

села и градића у које су долазили, говорећи им о братству и јединству, о бољем животу за све послје њихове побједи. Били су скромни, весели, једноставни. Читавим својим држањем манифестовали су праве црногорске вриједности – чојство и јунаштво.

Црногорски четници су били сушта супротност свему томе. Тирански су се понашали у муслиманским и хрватским селима – а и у српским уколико су била партизанска!

Палили су куће, пљачкали, убијали, силовали. Са презиром су ниподаштавали и старе и младе.

Своју црногорску „супериорност“ су доказивали на највулгарнији начин: дреком псовањима, бахатошћу. Народ их је мрзио, плашио их се и бјежао од њих главом без обзира.

У тим тешким данима у глави ми

се родила мисао, за коју сам много касније сазнао да је марксистичка, да ни један народ није хомогена цјелина и да у сваком народу постоје најмање два дијаметрално супротна поимања националних интереса, без обзира на исто етничко поријекло, језик и обичаје. Да људе не повезује и не дијели само етничко поријекло, језик, обичаји религијска убјеђења и сл... већ исто тако снажно – а можда и снажније – повезује их или дијели идеологија и политика, а у многоме и лична култура сваког појединца. У тим тешким данима и нама младим борцима било је јасно као на длану да је идентификација људи само на основи „крви и тла“, на основу етноса, најгрубља манипулација над њима.

(Наставиће се)

Медији у (рас)кораку с промјенама

Црногорско новинарство последњих деценију дијели судбину глобалних трендова. Иако на периферији дешавања, дигитална револуција у потпуности је промијенила начин рада у редакцијама и навике публике и у Црној Гори.

Пандемија коронавируса додатно је убрзала и појачала већ видљиве трендове преласка и веће употребе дигиталних извора вијести, па су то данас доминантно онлајн медији и технолошке платформе, показала је недавна студија Ројтерсовог Института за новинарство са Универзитета Оксфорд. Ти трендови не заобилазе ни Црну Гору, гдје се, међутим, И даље највећи дио грађана информисе путем телевизије, 78%, али за петамасу јој друштвене мреже и онлајн медији.

Уочљиво је да су за младе, дакле будуће гласаче, доносиоце одлука, политичаре, грађанске активисте традиционални медији, радио телевизија И новине напуштена медијска категорија, што је сигнал за хитну, осмишљену реакцију да се придобије млађа публика. Млади људи мање вјерују медијима, избјегавају и не читају вијести И изложени су им успутно. Одрасли, с друге стране, чешће траже вијести познатих, етаблираних, традиционалних медија.

Сви су подједнако забринути због поплаве дезинформација и још више због тога што се непоуздане вијести од оних од којих се очекује више одговорности, политичара, званичника или медија. Људи све више времена проводе на друштвеним мрежама, али њихово повјерење у вијести које дистрибуирају технолошке платформе вијести је ниско. Глобална криза је повећала тенденције дигиталне економије у којима су медији радили више, али су зарађивали мање него икад, док су технолошке платформе постале главни информациони простор.

На основу чега се грађани/грађан-

Пише: Оливера НИКОЛИЋ,
директорица Института за медије

ке одређују коме ће указати повјерење?

У том коктелу нових навика, на жалост, истина више није та која одређује читаоце, гледаоце, слушаоце, коме ће да повјере вријеме И повјерење. С појавом интернета, нових медија, технолошких платформи, друштвених мрежа креиран је информациони неред у коме је важна допадљивост садржаја и оно што потврђује наше убјеђење, а не истина.

Створена је нова медијска економија која афирмише емоционални или афективни однос према свијету, а не сазнајни. Тим нередом се баве озбиљне институције у свијету.

До прије деценију, медији су традиционално функционисали на основу професионалних правила, етичких норми и друштвеног уговора између професије и друштва да ће се придржавати одређених стандарда. У основи је било повјерење у медије. Ми живимо у информационом хаосу И повјерење у медије је подривено, а то значи да су медији све мање произвођачи знања који нам помажу да се снађемо у зивоту. Све мање су простор за дијалог, а не ријетко су простор који подстрекава друштвене подјеле служећи тако као пропагандни погон различитим центрима моћи.

То нарочито долази до изражаја у временима друштвених криза. Тада публика, прије посеже за медијима због идентификације, потребе припадања и потврђивања својих увјерења,

предрасуда, стереотипа, него због информације. То моћни политички актери препознају и искоришћавају па су почели да злоупотребљавају и мобилишу осјећања обесправљености или неуважености различитих дјелова друштва. Тако се, на примјер, све чешће обраћају путем Твитера и других друштвених мрежа не би ли обезбиједили своју популарност, а не преко критичких медија гдје треба да подносе рачуне јавности.

Сва истраживања, не само овдје у Црној Гори, него и шире указују да повјерење у медије опада или да грађани имају наглашено негативан суд о медијима, да су медији поларизованији него икада, да су јавности И публике поларизованије него икада и да се људи затварају у групе истомишљеника-у такозване ехо собе. Велико је питање гдје се грађани И грађанке данас сријећу, комуницирају и воде дијалог?

Нарасло незадовољство у друштву и кризе, попут актуелне пандемијске, захтијевају од медија као простора јавне комуникације да то незадовољство артикулишу ,каналишу, да сигнализирају када је јавни интерес угрожен. За тако нешто сигурно нијесу заинтересоване технолошке компаније које, посебно током пандемије, за разлику од медија, остварују енормне профите и не дијеле осјећај бесперспективности. Напротив, њиме манипулишу.

Ипак, колико је год технологија промијенила начин рада медија и навике публике, колико год се новинарске норме повлаче, редефинишу или понекада напуштају, суштина новинарства је, и то је импресивно упркос свим проблемима, остала иста, и она је у функцији вијести-провјерене вијести и њеног стављања у исправни контекст.

Овај чланак је урађен уз финансијску подршку Националне задужбине за демократију. Садржај је искључиво одговорност аутора и издавача Института за медије Црне Горе и нужно не одражава ставове донатора.

Говор мржње и дезинформације су феномен на који већ дуже времена не могу да ефикасно одговоре ни најразвијенија демократска друштва. Забрињавајуће је што са новим технологијама се све лакше шире нетачне информације, а некад и опасне теорије завјере, које могу да доведу до несагледивих посљедица.

Некад се вјешто смишљене лажи шире из највиших центара моћи, политичких партија, изборних штабова. Сјетимо се само оне изборне трке на којој је кандидат за америчког председника Доналд Трамп, користио фабрике лажних вијести, од којих је једна била у Сјеверној Македонији. Трамп је добио те изборе и политички теоретичари још мјере колики је био утицај дезинформација које су током кампање ширене против Трампове противкандидаткиње, Хилари Клинтон.

Шта дезинформације и теорије завјере могу да ураде по једно друштво, најбоље говоре актуелни проблеми са коронавирусом. У великом броју земаља, недопустиво је низак број вакцинисаних становника, управо због ширења нетачних и опасних вијести и о вирусу и о вакцинама. Због тога је огромна цијена коју је свијет платио.

Уочљиво је да је код мање развијених демократија, вјеровање у теорије завјере веће, број вакцинисаних мањи. То је стога што су механизми отпора лажним вијестима још слабији у нефункционалним системима, у којима нема довољно развијених слободних и професионалних медија, цивилног друштва, али ни владиних служби које би требало да се носе са опасним лажима које колају.

Црна Гора није најниже на љествици када је у питању број вакцинисаних грађана и грађанки, али није ни у горњем дијелу табеле када је овај феномен у питању. Много је земаља у Европи испред нас, зато је и стопа заражености у неким периодима била међу највишим у свијету. Један од разлога за ово је велика сумња грађана и грађанки у ефикасност вакцина и вјеровање у различите дезинформације које се појављују у

Више од половине грађана вјерује у теорије завјере

Пише: Милка ТАДИЋ МИЈОВИЋ,
Центар за истраживачко
новинарство

меидјима и друштвеним мрежама.

Једно испитивање које је почетком пандемије спровео УНИЦЕФ у Црној Гори упућује на закључак да више од половине становништва вјерује у теорије завјере, то јест да је коронавирус намјерно контресиан да би одређени кругови стекли корист.

Не шире се само лажи о пандемији, већ је Балкан поприште у којем се често због језика мржње и дезинформација, подстичу подјеле према другачијим и другачијима, поесебно према мањинама.

Дуг је пут пред Црном Гором, када се говори о борби против лажних вијести и дезинформација.

Неопходно је као прво јачање професионалних медија и побољшање квалитета садржаја које јачају толеранцију, оснажују поштовањ различитости. Са друге стране, јако је важна ефикасна примјена законодавног оквира, који је усклађен са европским стандардима и модерном праксом.

У противном, само ће расти поражавајући трендови говора мржње мотивисаног родном, етничком, политичком, сексуалном или вјерском припадношћу.

У Црној Гори у посљедње вријеме таргетију се све више опасним порукама препадници/е одређених вјерских заједница, чланови ЛГБТ заједнице, жене, али и поједине идеолошке и социјалне групе. Мржња се шири преко различитих мрежа и друштвених платформи, али и медија и често је несанкционисана, иако подстиче сукобе у друштву и угрожава елементарну слободу грађана и грађанки, као и демократску транзицију земље.

Црногорско друштво већ је скупо платило цијену подјела и говора мржње, који је једно вријеме био дио државне политичке платформе. Тако су деведесетих прошлог вијека уз политичаре, медији у власништву државе – Побједа и Радио телевизија Титиград, били кључни актери опасне пропаганде, која је ширила лажне вијести и подстицала мржњу и непријатељство према другима народима. Знамо сви шта је након тога наступило – Дубровник, депортације, Буковица, злочини. Знамо и да није било правде – да су актери ових догађаја углавном остали некажњени, а да се Црна Гора никада није суочила са овим мрачним годинама свије историје.

Чини се да нијесмо научили много из непоредне прошлости. Језик мржње и подстицање на насиље и даље је често некажњено. Правосуђе би требало да реагује и да санкционише ове преступе, који су у супротности са општим добром и јавним интересом.

„Узевши у обзир да су се наше фејсбук странице нашле на мети фејсбук администратора, због вијести које преносимо, а тичу се тренутне украјинске кризе, обавјештавамо читаоце да ћемо вијести о ситуацији у Украјини од сада преносити искључиво на нашој телеграм групи“.

Ријеч је о цитату из „апела“, који је својим читаоцима упутио црногорски портал ИН4С, који је у истраживањима невладиних организација, препознат као један од главних канала за ширење говора мржње, дезинформација и лажних вијести у Црној Гори. Текст је објављен под насловом „Због фејсбук забрана и редукције читајте нас на телеграму“.

„Фејсбук“, рецимо, сарађује са организацијама које се баве провјером чињеница, са циљем идентификовања чињенично нетачног садржаја и умањивања његовог досега. На сличан начин реаговао је и интернет претраживач „Гоогле“. Апликације попут Телеграма немају ове видове контроле садржаја.

Без видљивости на Фејсбуку и Гуглу, било која информативна страница готово да не постоји на интернету. Зато за ширење дезинформација, лажних вијести и пропагандног садржаја користе друге платформе. Зато се портал ИН4С окренуо Телеграму, као што је учинио и велики број свјетских портала, са сличном мисијом. Само је ИН4С много активнији на тој платформи након руске агресије на Украјину, тачније од 1. марта. О овом феномену на свјетском нивоу за Слободну Далмацију говорила је хрватска експерткиња за друштвене мреже Барбара Сладе Јагодић.

„Главна бојно поље у том информацијском рату постала је апликација Телеграм. То је мјесто на којем, према стручњацима за безбједност, Руси и проруски сепаратисти договарају чак и борбене активности. То и не чуди, јер је апликација у њиховом власништву и хвале се да је инкриптирана“, појаснила је Сладе Јагодић.

Међутим, портал ИН4С није једина црногорска платформа која је своје уточиште нашла на Телеграму.

Многе групе, које шире дезинформације и говор мржње, пребацили су се са популарних друштвених мрежа на Телеграм. Једна од њих је популарна инстаграм страница „Бунт Црна Гора“, која себе назива и порталом. Иако су на Инстаграму сакупили скоро 18,5 хиљада пратилаца, на свом Телеграм каналу под називом „Бунт је стање духа“ имају 64,5 хиљада пратилаца. Између осталог често преносе и лажне вијести са мање праћенијег портала ИН4С (8,5 хиљада пратилаца), али и генерално информације са те платформе, чијем идеолошком спектру припадају.

Тако су објавили вијест са портала ИН4С да ће осуђени ратни злочинци Ратко Младић и Радован Караџић ускоро бити размијењени за официре НАТО Алијансе, за-

робљене у украјинском рату. Више од хиљаду пратилаца Бунта позитивно је реаговало на ову вијест. Док је на Телеграм каналу портала ИН4С укупно реаговало мање од 150 пратилаца.

Босански портал Детектор.ба оцијенио је, ипак, да је ријеч о дезинформацији. Они су контактирали њихову породицу и адвокате, који нијесу имали информације о могућој размјени. Са друге стране ИН4С се позивао на незваничне изворе.

Спорни садржај шире и други црногорски Телеграм канали – РИА Новости на српском (4,1 хиљада пратилаца), Српска част (4,8 хиљада пратилаца), Црна Гора Српска Спарта (3,8 хиљада пратилаца), Црна Гора Српска Спарта (3,8 хиљада пратилаца), Косово – света срп-

КО СЕ И ЗАШТО СЕЛИ СА ФЕЈСБУКА

Главно бојно поље постала апликација Телеграм

ска земља (2,9 хиљада пратилаца)... Неки од њих величају фашистичке вође из четничког покрета, попут Драже Михаиловића или ратне злочинце из деведесетих, као што је случај Ратка Младића, објављују се фотографије и величање српских добровољаца у руској агресији на Украјину, док поједини продају и мајице са тробојним словом „з“, симболом руске агресије.

Истраживач из Дигиталног форензичког центра (ДФЦ) Милан Јовановић каже да су, суочени са ограничавањем домета (реачх-а) на друштвеној мрежи „Фацебоок“, проруски медији и активисти на глобалном нивоу, па тако и код нас, потражили алтернативну платформу за промоцију својих идеја – у овом случају Телеграм.

„Како ја то видим, постоје по је-

дан идеолошки и практични разлог који могу објаснити ситуацију. Идеолошки – платформу је направио управо Рус Павел Дуров, којег знамо као оснивача руског пандана Фејсбука – мреже ВКонтакте.

Практични разлог – Телеграм је познат по растегљивој политици санкционисања говора мржње и дезинформација, који омогућава управо десничарским групама да се промовишу”, појашњава Јовановић.

Тврди да се по истом моделу, заступљеном на руским и проруским медијима у Црној Гори и региону, на Телеграм каналима свакодневно дистрибуирају дезинформације, непровјерене информације и проруски пропагандни садржаји везани за рат у Украјини. ДФЦ је детектовао мрежу Телеграм канала на срп-

ском и руском који међусобно преносе такве објаве, а чији чланови доминантно долазе из Црне Горе и Србије.

“Осим оправдавања инвазије, често се могу пронаћи и антизападни и процрквени наративи, уз често таргетирање неситомишљеника. Познат је случај када је Телеграм група ултра-десничара из Србије, Њу Ејд Четници, таргетирала ТБОК због њихове критике мим страница у Црној Гори. Чланови те групе су на позив админа организовано таргетирали Фацебоок страницу ТБОК у циљу дискредитације и застрашивања. ДФЦ је тада забиљежио и реаговао на овај случај”, подсјећа Јовановић.

Политиколог Балша Лубарда, који је докторирао на десничарским покретима у Европи, тврди да велику улогу игра “представа о угрожености” и “улога жртве”. То често утиче на број присталица таквих покрета. Ако је неко “забрањен” добија јачу и већу подршку својих присталица Тврди да је о онлајн сфери то тешко рјешиво јер интернет платформе, односно најпознатије друштвене мреже касно реагују на такве појаве. Не види ни трајно рјешење у Црној Гори.

„Законска регулатива је доста мањкава и у овом тренутку. У плану је нови закон о медијима, односно сет закона о медијима који ће, и ја се лично наддам, то адресирати. Али није то ни више питање закона него и имплементације. Како обезбиједити да актера који шири мржњу деплатформујете, односно одузете му платформу за ширење говора мржње, а да тај актер не добије још већу подршку зато што је наводно угрожен?”, упитао је Лубарда.

Тврди да то не би пролазило да не живимо у високотензичном друштву гдје та прича о угрожености нажалост пролази.

Овај чланак је урађен уз финансијску подршку Националне задужбине за демократију. Садржај је искључиво одговорност аутора и издавача Института за медије Црне Горе и нужно не одражава ставове донатора.

Иван ЧАБЕНОВИЋ
(Институт за медије)

ДОПУШТЕНА И НЕПУШТЕНА
СРЕДСТВА У БОРБИ ЗА ЧИТАНОСТШто крвавије,
то боље

„Теретни авион украјинског превозника се срушио у Грчкој.“ Овако почиње наслов подгоричког портала вијести.ме ујутро, 17. јула. Већина медија у региону, па и подгоричка „Побједа“ вијест је почела другачије: „Украјински авион срушио се у Грчкој...“

На први поглед нема разлике у ова два приступа. Али, ако се каже „украјински“ авион, онда је прва асоцијација да је то авион украјинске владе, а како се тамо ратује, тада су асоцијације озбиљније. Сви медији у пропратном тексту дају објашњења. У професионалним медијима запада податак да авион припада украјинској компанији је споредан, док је главна вијест да се срушио теретни авион пун оружја. Може се ова опаска схватити као цјепидлачење али у мору „цјепидлачења“ ствара се перцепција читалаца.

Прије неколико дана загребачки „Јутарњи лист“ је објавио текст са овим насловом: „Црни попис се наставља, нитко ништа не подузима: ‘Овдје упуцају дјецу, баце их у врећу и идемо даље’. Текст с правом указује на посљедице наоружавања америчких грађана, масовним пуцњавама у сиромашном дијелу Чикага који немају велику пажњу јавности. Међутим, шокантан наслов нема упоришта у тексту. Једна изјава без података је искориштена да привуче пажњу читалаца.

Љубитељи ногомета читају ових дана вијести о трансферима ногометаша од којих су већина тек трачеви и гласине. Медији се боре за потрошаче и кликове и при том користе допуштена и недопуштена средства. Од кад то је трач, гласина, добило право гласа у новинарству? Има чак и примјера, на Тик-Току на-

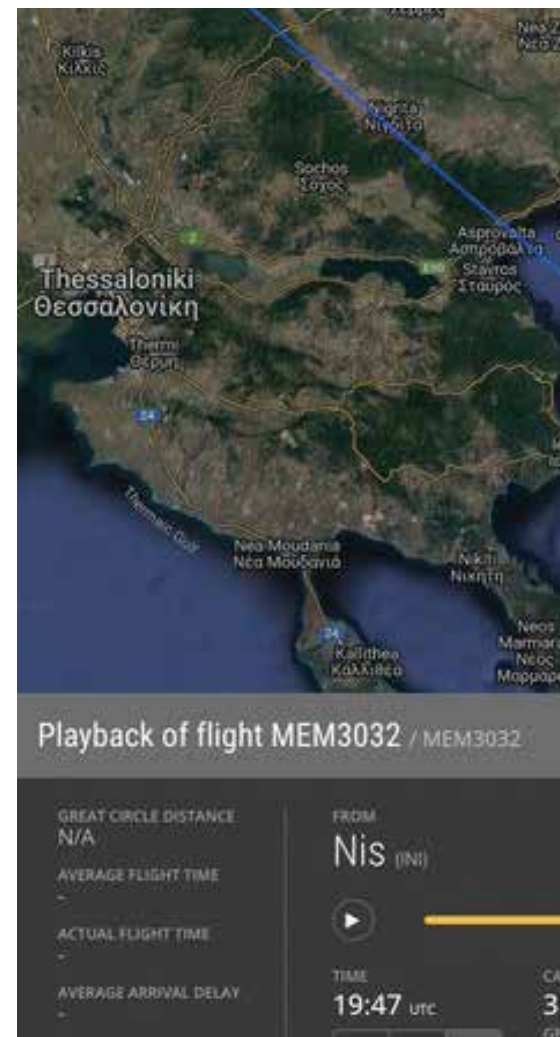
примјер, да се објави видео стар неколико година и представи као нов.

Људска бића више воле читати о сензацијама него озбиљне анализе, читају гласине. Ако је то тачно, а социолози и психолози кажу да јесте, онда ваљда треба дати кориснику медија оно што он жели! И ту је медијски „цатцх 22“. Ако им даш оно што желе онда губиш своју функцију – да извјештаваш, ако не даш онда губиш кликове и тржиште! Вјероватно понукан тим мотивом загребачки „Јутарњи лист“ је недавно промјенио приоритет пласирања вијести па су рубрике „Сцена“ и „Култура“ добиле предност над рубриком „Спорт“.

Дигитално доба, алгоритми и кликови је дефинирало ново правило у медијима: „Wхен ит блеедс, ит леадс“! Другима ријечима, „Кад има крви то је водећа вијест“. Сензације имају предност над анализама, трачеви над интервјуима. Површност се охрабрује, озбиљно новинарство обесхрабрује. Посљедица је раст неповјерења најприје, наравно, према медију, а онда и шире. Ако се занемари политика и посљедице по друштво, те отвори тема вијести о здравље лијековима који су од основног интереса за грађане, читалац све чешће поставља питања да ли је текст који је прочитан заиста научно заснован или је тек нечија реклама? „Чудотворан лијек за...“, „Изгубио 15 кила за 15 дана“ и слични наслови су примјери такве уређивачке политике са дугорочно, великом штетом.

Та битка за пажњу корисника информација се данас дефинира као тржишна вриједност. Пажња

се купује, па и продаје. Удомаћила се и фраза „роковођење пажњом“ (манагинг аттентион) или „економија пажње!“. Проблем настаје кад се схвати да је количина пажње коју људи имају константна, њена количина се не мијења. Оно што се мијења је количина информација која се нуди и која је, наравно, небројено пута повећана. Пажња представља улаз у нашу свијест.

Предсједник Србије, Александар Вучић ће у поводу годишњице геноцида у Сребреници хладнокрвно слагати постављајући питање “зашто се не снимају филмови о Јасеновцу?” Он је том изјавом зграбио пажњу, усмјерио је ка Јасеновцу, утјецао на свијест грађана од којих ће многи из тог питања извући тезу о неправди према Србима. То што је снимљено седам филмова о Јасеновцу је податак који се изгуби и објавиће га само оно мало неовисних медија које Вучићев тим не контролира.

Дански филозоф Винцент Ф. Хендрикс је на једном предавању под насловом “Економија пажње и лажне вијести” рекао: “У ХХИ. стољећу вриједност не представљају микрочипови, вјетрењаче или соларни панели, већ пажња човјечанства.” Херберт Симон, амерички професор психологије и добитник Нобелове награде за економију је прије 50 година (1971) прорекао што ће поста-

ти највеће богатство и највреднији ресурс у информацијском добу: “У свијету богатом информацијама, богатство информација значи недостатак нечега другог: оскудица онога што информације конзумирају. Оно што информације конзумирају прилично је очито: оне конзумирају пажњу својих примаатеља.” На тржишту информација гдје влада економија пажње другоразредни садржаји добивају много пажње, иако не морају нужно бити истинити. Тако цвјета тржиште лажних вијести. Једно истраживање Реутерса је дошло до податка да се 80% грађана барем једном срело са лажним вијестима. Око 51% грађана Хрватске данас избегава вијести! Финска на листи повјерења у медије заузима прво мјесто јер им 69% процената Финаца вјерује. Медијима вјерује и 58% Данаца, 51% Португалаца, 50% у Нијемаца, 48% Црногораца, 38% Хрвата.

Већ дуго пада повјерење у медије,

људи се дијеле, друштва поларизирају на оне који вјерују и оне који провјеравају. Није случајно да је у 2021-ој забиљежен 21 напад на новинаре у Црној Гори, нити да петина грађана БиХ мисли да новинаре треба тући!

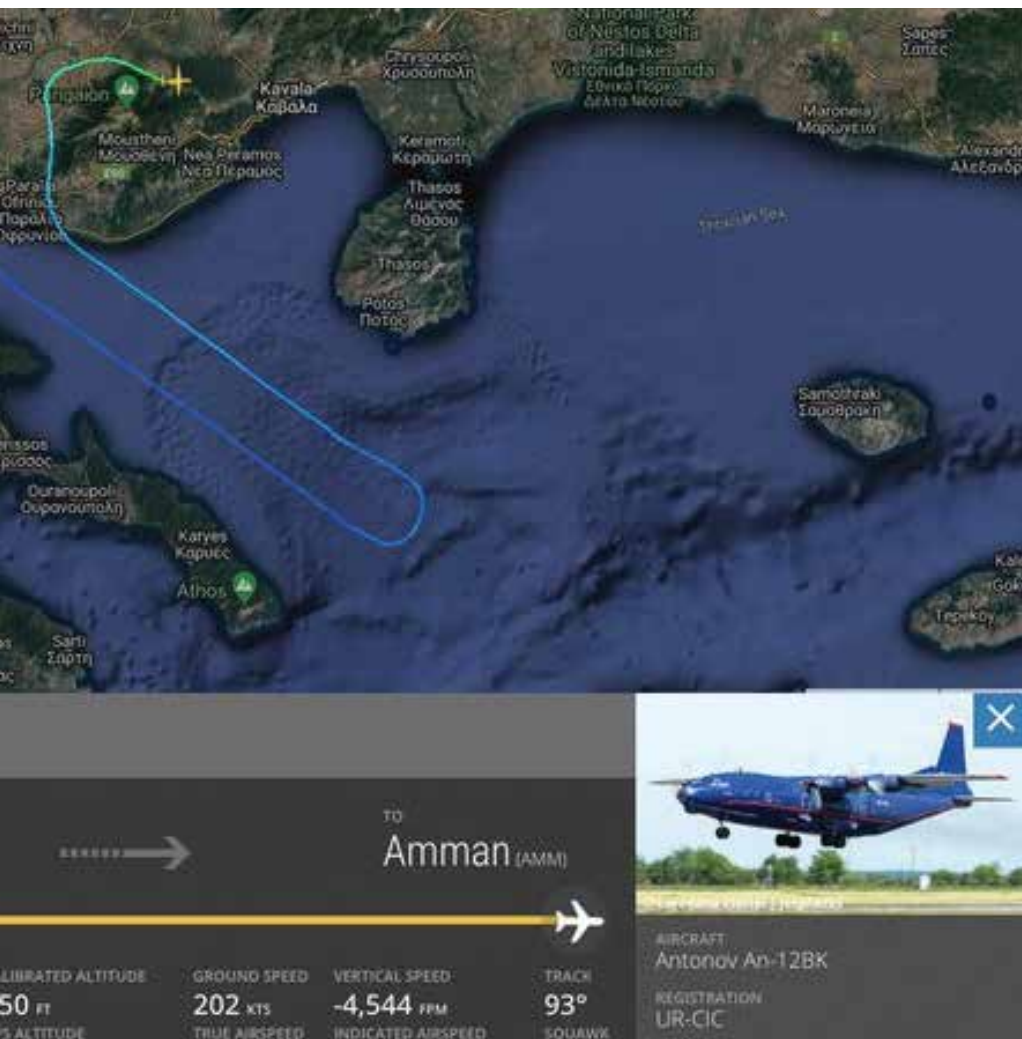
Поглавар Римокатоличке цркве, Папа Фрањо, је препознавајући проблем уређивачке политике медија, у својој посланици прије пар година рекао:

„Најбољи протуотров за неистине нису стратегије, већ људи: људи који нису похлепни, већ спремни слушати, људи који се труде судјеловати у искреном дијалогу како би истина изашла на видјело; људи које привлачи доброта и преузимају одговорност за начин на који користе језик... Ако је одговорност одговор на ширење лажних вијести, онда је тешка одговорност на плећима оних чији је посао давање информација, а то су новинари, заштитници вијести. У данашњем свијету њихов, у сваком смислу, није само посао; то је мисија.”

Многи медији западног Балкана не брину бригу о томе. Најомиљенија карта која служи политичарима и медијима је она етничка или религијска. Недавно је један портал у Хрватској објавио слиједећи наслов: “Хрватица ухапшена у Србији јер је возила свој Бентлу 180км-сат”! Какве то везе има што је возачица Бентлија Хрватица? Па свака полиција на свијету би је зауставила и казнила”! Али, вијест је остала у нашој свијести, па и у свијести аутора овог текста. Један коментар у медијима у Србији, након дебакла тамошњих кошаркаша у утакмици са Белгијом је сјајно написао, а загребачки индекс.hr то пренио, слиједеће: “Хрвати су хтјели бити гори од нас. Е па рођаци, не може!”

Ето, што би оптимисти рекли – нада ипак умире последња! Песимисти нашег тридесетогодшњег етничког и медијског лудила би цитирали Гибоннија који овако пјева: “Лажна нада никад се не умори, сама се спаси. Умори се онај који носи је, и она на коју гласи!”

Ненад ПЕЈИЋ
(Институт за медије)

ДА ЛИ ЈЕ ТОТАЛНА ЦЕНЗУРА МОГУЋА У ДИГИТАЛНОМ СВИЈЕТУ

Ко данас пушта балоне у Русију

Догађало се то под окриљем мрака на територији тадашње западне Њемачке, свега 16 километара далеко од „жељезне завјесе“. Групе добровољаца су пуниле балоне информацијама, летцима, вијестима. Вјетар је био повољан, вријеме без кише. Било је око један сат ујутро. Кад су балони били напуњени на њих је закачена електронска направа која је била програмирана да експлодира у тачно одређено вријеме. По брзини вјетра је израчунато изнад којег града ће се то догодити. Кад направа експлодира, балон се распадне и сав садржај падне на град. Те је ноћи пуштено три хиљаде балона са око четири милиона порука.

Био је август 1951. године.

С друге стране границе, унутар „жељезне завјесе“ чекала је војска да обори балоне прије него што стигну до одредишта. Један је чехословачки агент ухапшен 1954. године на територији западне Њемачке. Циљ му је био да уништи зграду у којој су се припремали балони.

Балони су тада били један од начина да информација, припремљена од стране Радија Слободна Европа, дође до грађана иза „жељезне завјесе“. Од августа 1951. до новембра 1956. је послато скоро 600.000 балона са око 300 милиона информација, летака, књига. Циљ су тада биле Чехословачка, Мађарска и Пољска.

Данас, нешто више од седам деценија касније, исти проблем је на сцени. „Жељезна завјеса“ више не постоји али је свијет свједок да становништво Русије не зна шта се догађа. Већ неколико година Москва

назива међународне медија са присуством у Русији страним агентима. Остајући без избора, њихови новинари напуштају Русију и отварају редакције у сусједним државама. Исто се то односи на невладине организације које примају било какву помоћ из иностранства. Десетак дана након почетка инвазије на Украјину усвојен је закон који за „ширење лажних информација“, а лажно је све што не каже Кремљ, предвиђа казну до 15 година затвора. ТВ станица Раин је престала емитирање на интернету, угледна дневна новина „Новаја Газета“ је затворила редакцију. Откад је почео рат Русија је блокирала више од 1000 интернет страница као што су ББЦ, Радио Слободна Европа, Глас Америке, популарна платформа Медуза и тако даље. Ограничења се односе и на Фејсбук, Инстаграм, Твитер. Руска државна агенција, Розкомнадзор, задужена за надзор (цензуру) над медијима практикује притисак на Гоогле око термина „лажне информације“ итд. Медији су добили прецизна упутства како да извјештавају. У документу послатом 3. марта ове године медијима је наложено да говоре како Украјинци сами гранатирају стамбене зграде, да је у току западна хистерија против Русије, да Украјина има историју болести у национализму, предсједник Украјине је нациста, „специјална операција“ иде по плану и слично. Пропаганда је тако натјерала Русе да живе у свијету који не постоји и некадашња „жељезна завјеса“ је у дигиталном свијету ХХИ стољећа замјењена „дигиталном жељезном

завјесом.“

Али, ако су прије седам деценија балони прескакали „жељезну завјесу“, ко ће данас прескочити руску дигиталну завјесу и цензуру? И да ли је уопће могуће данас, у свијету дигиталне технологије, успоставити тоталну контролу над информацијама као некада?

Портал „Апптопија“ која је бави анализом апликација је недавно објавио податак да је апликацију ВПН (Virtual Private Network) прије рата дневно downloадирао око 15.000 грађана Русије. У марту, након почетка инвазије, дневно down-

лоадирање ове апликације која омогућава да се забиђе забрана интернет страница, је порасло 30 пута – регистрирано је 475.000 downloадирања дневно! Данас је тај број пао на 280.000 нових корисника дневно, још увијек скоро 20 пута више него прије рата! Руски оператер, Јота, је извјестио да је број корисника данас 50 пута већи него у јануару! Под именом руског лидера опозиције, Александра Навалног, који је у затвору, у априлу је покренута ВПН услуга која је за само 10 дана достигла 300.000 корисника! Како рат траје већ више од два мјесеца, изгледа да

више од 20 милиона Руса, и тај број дневно расте, има приступ информацијама о рату које нису контролиране од стране власти у Кремљу. Ако је свако од њих бар једанпут подијелио информације са неком другом особом, то је још 20 милиона људи!

Изгледа, дакле, да балоне данас пуштају сами грађани Русије. „Дигитална жељезна завјеса“ пуца. Али, не онако брзо како би то оптимисти хтјели. Када су уредници Новаја Газете питали своје читаоце желе ли да новина поштује захтјеве власти и прихвати цензуру, огромна већина је одговорила потврдно.

Лакше је вјеровати.

Редакција је након те анкете престала да ради у Русији. Прије десетак дана је поново почела издавати новину али из иностранства. Тешко је херметички затворити једну државу у дигиталном времену. Није то било могуће ни прије 70 година. Грађанима тадашњег СССР-а су тада требале деценије да одлуче нешто учинити. Сада ће им требати године, оптимисти кажу – мјесеци. Једино је сигурно да се у дигиталном свијету све дешава пуно, пуно брже.

Ненад ПЕЈИЋ
(Инситут за медије)

УВРЕДЕ И МРЖЊА У
ЦРНОГОРСКИ МЕДИЈИМАКоментари
читалаца
и даље
проблемРЕЗУЛТАТИ ПОЛУГОДИШЊЕГ МОНИТО-
РИНГА САДРЖАЈА У ОНЛАЈН МЕДИЈИМА

Шестомјесечни мониторинг четири онлајн медија у Црној Гори показао је да у уредничком садржају етаблираних медија нема примјера увреда, запаљивог говора и говора мржње, док у десно оријентисаном порталу ИН4с у насловима и текстовима може бити елемената овог неприхватљивог садржаја. У односу на број одобрених коментара читалаца на порталима, етаблирани медији постепено унапређују модерацију, али је и даље примјетно забињавајуће присуство спорног говора у коментарима, показао је мониторинг који је урадио тим Института за медије.

Посебан изазов представљају налози медија на друштвеним мрежама на којима се додатно шире тешке увреде, псовке и говор мржње, наведено је у анализи Института за медије која је доступна овдје.

Фокус анализе је ограничен на шест случајева забиљезених током прве половине 2022. у којима су различити друштвени и политички актери или групације били мета увреда на националној, вјерској или родној основи.

Наш истраживачки тим је идентификовао важне случајеве/догађаје/инциденте који су се догодили у периоду од јануара до јуна 2022, против различитих политичких и друштвених актера или групација, а који садрже увреде на националној/вјерској/родној основи или за које сумњамо да садрже елементе говора мржње.

У одабиру случајевима за анализу акценат је стављен и на родни аспект односно родно засноване увреде и говор мржње.

Анализиран је садржај објављен у четири онлајн медија:

- три етаблирана Вијести онлине, ЦдМ и портал Радио-телевизије Црне Горе (РТЦГ)
- и на порталу ИН4с, који није евидентиран у регистру медија Министарства културе и медија, а кроз ранија истраживања препознат је као медиј који шири дезинформације и пропаганду

Начин извјештавања ових медија о шест случајева у којима је препознат неки облик спорног говора се разликовао – од преношење изјаве, објављивање реакције и критичког осврта уредништва, до необјављи-

вања изјаве и реакција и одсуства критичког осврта уредништва.

Проблем са којим се суочавају етаблирани медији је недоследна и пуна примјена професионалних стандарда.

У извјештавању о спорном говору често недостаје објашњење ширег контекста изреченог, јасна и недвосмислена уредничка дистанца и ограда од спорног говора.

Без објашњења контекста и свих релевантних чињеница о мотивима, разлозима изговореног, медији ризикују да буду продужена рука неприхватљивог говора.

Јавност мора бити информисана, а медији не смију прикривати оно што је друштвено релевантно нити маргинализовати одређену појаву.

Анализа спорних случајева ука-

зала је да су у пет од шест случајева на мети увреда биле жене и припадници мањинских народа, На тај растући тренд увредљивог и спорног говора према овим друштвеним групама, медији су углавном пропустили да укажу у извјештајима и анализама.

У односу на број одобрених коментара читалаца на порталима, етаблирани медији постепено унапређују модерацију, али и даље примјетно забињавајуће присуство спорног говора у коментарима.

Посебан изазов представљају налози медија на друштвеним мрежама на којима се додатно шире тешке увреде, псовке и говор мржње.

Медији би требало да размотре могућност преузимања одговорности за уреднички садржај на својим налозима на друштвеним мрежама и интерним правилима пропишу процедуре за спријечавање ширења увредљивог говора и говора мржње. Таква пракса није непозната у професионалним и етаблираним медијима у региону и у Европи.

Истраживање је урађено у оквиру пројекта „Дијагноза и терапија слободе изражавања, говора мржње и етничких тензија“, који спроводе Центар за демократију и људска права (ЦЕДЕМ), ИМЦГ и УЛ инфо, у циљу подизања свијести о штетности ширења увредљивог и говора мржње и дезинформација. Пројекат је финансиран од стране Европске уније, а кофинансиран од стране Министарства јавне управе дигиталног друштва и медија.

(Институт за медије)

СПЕЦИЈАЛНИ ДОДАЦИ ПОСВЕЋЕНИ ГОВОРУ МРЖЊЕ И ЛАЖНИМ ВИЈЕСТИМА ОБЈАВЉЕНИ СУ ЗАХВАЉУЈУЋИ ПОДРШЦИ МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ И МЕДИЈА

ISSN 2536-5711

9 772536 571002 >

e-mail: rijec.pive@gmail.com

ФОТО: Б. ТАДИЋ